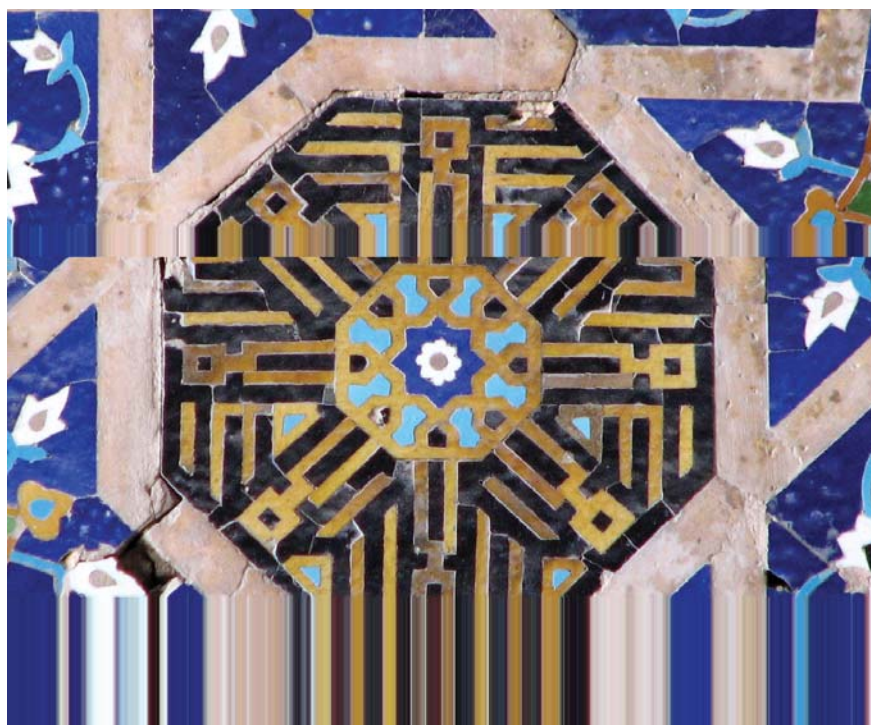

رمزگشایی خط معقلی در دو نگاره
گردان چهارعلی (ع) مدرسه نیم آورد
اصفهان، و شش علی (ع) مسجد جامع
یزد

رمز گشایی خط معقلی در دو نگاره گردان چهار علی (ع) مدرسۀ نیم آورد اصفهان، و شش علی (ع) مسجد جامع یزد

اصغر جوانی*
مریم قاسمی سیچانی***
امیر حسین چیت‌سازیان****
بهمن فیزابی*****

تاریخ دریافت مقاله: ۹۴/۱۲/۲۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۱/۳۰

چکیده

هدف از این پژوهش تبیین ویژگی‌های تکثیر «نگاره‌های گردان» معقلی (خط بنایی) مطابق با نمونه‌های ارزشمند تاریخی است. گونه‌ای از نگاره‌های معقلی که با تکرار دایره‌وار و دوران پیوند دارد در این پژوهش معقلی «نگاره‌های گردان» نامیده می‌شود و بدلیل توجه به اصالت نام‌های استفاده شده توسط معماران قدیم، به جای «خط بنایی» از «معقلی» استفاده شده است. این معقلی‌ها در اشکال مختلف از سه تا چندضلعی با ویژگی‌های: تقارن، درهم قفل‌شدگی حروف، گسترش و جلوه سه‌بعدی مشاهده می‌گردند. این مقاله با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی توسعه‌ای، با جمع آورد اطلاعات به شیوه کتابخانه‌ای و مشاهدات میدانی انجام و برای تبیین مراحل بصری از روش نگاشت ادراکی استفاده شده است. نمونه معقلی‌های گردان، از دو نگاره گردان چهار علی (ع) مدرسۀ نیم آورد اصفهان، و شش علی (ع) مسجد جامع یزد انتخاب شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد طراحی این دو نگاره و دیگر نگاره‌های گردان از جمله نگاره‌های گردان بناهای قوام‌الدین شیرازی از قواعدی مشابه پیروی می‌کنند، با الگو قرار دادن این قواعد می‌توان نگاره‌هایی جدید در اشکال مختلف ترسیم کرد. در خلال این ترسیمات و با افزایش تعداد اضلاع نگاره‌ها، به دلیل از دیاد تعداد کلمات و کمی فضا، ماهیت حروف مبهم و ناخوانا می‌شود. برای جبران این نقیصه لازم است بر گام‌های تشکیل دهنده نگاره افزوده گردد، در طی این فرآیند مرکز نگاره وسیع‌تر شده و حروفی که در گام‌های مرکزی نگاره قرار دارند شکل متفاوتی پیدا می‌کنند که این امر برای شکل‌گیری حروف در گام‌های میانی و محیطی الزامی است. همچنین در ترسیمات چهارتایی با حذف یک چهارم نگاره، و اتصال قسمت دوم و سوم به هم می‌توان نگاره‌هایی با جلوه سه‌بعدی به دست آورد.

واژگان کلیدی

معقلی؛ نگاره‌های گردان؛ نگاره‌های سه‌بعدی؛ مدرسۀ نیم آورد؛ مسجد جامع یزد.

* این مقاله، برگرفته از رساله دوره دکتری بهمن فیزابی، انجام شده در دانشگاه هنر اصفهان با عنوان: تأویل آرایه‌های معماری قوام‌الدین شیرازی با رویکرد معناگرایانه، می‌باشد.

Email: a_javani@au.ac.ir

Email: mghasemi@khuisf.ac.ir

Email: savadbayaz@yahoo.com

Email: bahman.faizabi@gmail.com

** دانشیار گروه هنرهای تجسمی، دانشگاه هنر اصفهان

*** استاد یار گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان

**** مدرس و کارشناس ارشد هنر اسلامی و کتیبه نگار معقلی.

***** دانشجوی دکتری پژوهش هنر، دانشگاه هنر اصفهان. (نویسنده مسئول).